

188. Åkerby, Toresunds sn, Selebo hd.

Pl. 90.

Litteratur: O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar, s. 195, 207, 211, 263, 265; R. Dybeck, Runa (fol.) 2 (1875), s. 20.

Äldre avbildningar: Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Ristningen, som är upptäckt av Olof Hermelin, befinner sig i en hage SÖ om Åkerby, på den övre sluttande sidan av ett jordfast stenblock. Marken runt omkring, som är mycket stenig, innehåller resterna av ett större gravfält. Enligt Hermelin funnos här 27 låga stensättningar och kummel och 15 låga gravhögar. Större och tydligare äro de gravhögar, som ligga längre upp i backslutningen. Hagen är genom åkrar skild från Åkerby.

Ristningen, som är nästan cirkelrund, är mycket grund och svårläst. Mest otydligt är huvudet och de två första runorna samt slutet. Höjd 1,50 m., bredd 1,62 m.

Inskrift:

purui : lit : kira + mirki : þitsa : at : morþa : auk : kuni : auk : halftan : auk : hilgufli : alt : boþur : sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Þyrvi let gærva mærki þetsa at Morða, ok Gunni ok Halfdan ok Hælgulfr(?) at broður sinn.

»Tyrvi lät göra detta minnesmärke efter Morde, och Gunne och Halvdan och Hælgulv efter sin broder.»

Till läsningen: 7, 10, 14, 19, 51, 67 i äro ostungna, likaså 9, 33 k. Däremot har 53 g tydlig prick. Alla runor i 50—57 **hilgufli** säkra. — Hermelin: 6—8 **let**, 33—36 **kuma**, 47—57 **uak**: **hilkufast**; Brate: **lit**, **kuna**, **a[uk]**: **hilgufli**: **i**. — Typiskt för ristningen är, att bistavens rundel i **þ** är mycket stor; den når i regeln till slinglinjen både upptill och nedtill.

Inskriften har flera fel: **r** är uteglömt i 61—65 **b[r]oþur**, möjligen också **u** i 9—12 **kir[u]a**, ett **l** är oriktigt tillagt i 58—60 **alt**, ordningen mellan två runor har blivit omkastad i 54—57 **ufli**. **o**-runan, som har den yngre formen med bistavarna gående tvärs över huvudstaven, betecknar o-ljud i **b[r]oþur**, därför väl också i 25—29 **morþa**.

Kvinnonamnet *Þyrvi* är i svenska runinskrifter endast sparsamt belagt. Utom i denna sörmländska inskrift förekommer det i tre uppländska (L 76 Focksta, Hagby sn, L 483 Skånella kyrka, L 561 Viby (S:t Olovs sn) och två västgötska (T 92 Blidsbergs kyrka och nyfunnen vid Veland, Väne-Åsaka sn). Ur medeltida källor anföras Lundgren och Brate ett enda belägg. Ett mansnamn *Morði* synes f. ö. icke vara känt. *Gunni* är ett kortnamn till mansnamn på *Gunn-* (*Gunnarr*, *Gunnbiorn*, *-ulfr* m. fl.). Det finns i flera andra sörmländska inskrifter (Sö 62, 69, 102, 233, 234). *Halfdan* förekommer även Sö 131, 250 och 272. Om detta namn se E. Wessén, *De nordiska folkstammarna i Beowulf* (1927), s. 46. 50—57 **hilgufli** (för **hilgulfr**) är säkerligen samma namn som Sö 178 **hikkulfr** och Sö 352 **aikkulfr**, d. v. s. *Hælgulfr*.

Inskriften är ristad över Morde av hans moder Tyrve och hans tre bröder. Då fadern ej nämnes, beror det sannolikt på att denne redan förut var död.

189. Åkerby, Toresunds sn, Selebo hd.

Pl. 91.

Litteratur: S. Lindqvist, Rapport till riksantikvarien, aug. 1921 (ATA).

Avbildningar: Fotografier av S. Lindqvist och av Brate (ATA).

Runstenen anträffades våren 1921 vid plöjning i Åkerby gårde, omkring 150 m. S om den runristade berghällen Sö 188, omkr. 30 m. N om landsvägen Strängnäs—Stallarholmen och ungefär lika långt Ö om utfartsvägen från Åkerby. Den låg djupt nedsjunket i åkerlera och blev, innan ristningen iakttagits, söndersprängd i flera delar. Enligt Lindqvist, som kort efter det fyndet anmälts besökte platsen, vållades dess bättre inga större skador å ristningslinjerna av sprängningen; de stora skador som finnas härröra från gammal tid, innan stenen ännu störtat omkull och begravts i leran. Stenen sammanfogades och restes i närheten av fyndplatsen.

Fyrsidig pelare av granit, med ristning å två sidor. Höjd 2,35 m., bredd 0,70—0,50 m. Ytan är svårt skadad och inskriften därför mycket svårläst.

Inskrift:

A: - **onasi** · **resti** · **sta** : **at** : **ulef** · **skaka** · **fapur** · **si** · **akaba** · **biyk**

B: **is** · **leni** · **nu** · **byki** · **uhas** · **unipikr** · **a** · **uikir** · **uas** · **a** · - - - **ra** · - - - [omkr. 8 runor] **ratami**

A 3—6 **nasi** äro de första säkra runorna. 2 **o** är ej säkert; huruvida där framför funnits ännu en runa (**p** eller **b**?) är särdeles ovisst. 8 **e** har tydlig prick, men nedre delen är skadad. Även 19 **e** är säkert stungen runa. 38 **r** har en mycket egendomlig form, som icke liknar övriga **r**-runor i inskriften. Därtill har den blivit skadad genom stenens söndersprängning. Övre delen av 40—41 **iyk** bortslagen. Men bst av **u** är säker, likaså den 3 cm. långa pricken. Ungefär mitt på bst av **u** utgår ett bågbojtt streck uppåt slinglinjen, som synes vara ristat. — Oklart, var B börjar; ytan är här svårt skadad. Första säkra runa är 2 **s**. 4 **e** har tydlig prick; likaså 10 **y**. 15 **a** har bst endast på h. sidan. 17—22 **unipikr** är fullt tydligt. Efter 33 **a** är yttre delen av slingan avslagen och inskriften omöjlig att tyda. 48—53 **ratami** är tämligen tydligt, särskilt **t** och **m**.

Brate: A 39—41 **br · si ·**; B 1—2 [**pra**]piks, 15 **k**.

Det är icke blott det bristfälliga skick, vari inskriften blivit bevarad, som gör den svårtolkad. Den är också utförd av en klåpare, som icke har behärskat skrivkonsten ordentligt. Härpå tyda formerna **sta** för **stain** 'sten' och **si** för **sin** 'sin'. Endast delvis torde det därför vara möjligt att finna ut inskriftens mening.

A: *Onæisi reisti stein at Olæif skakka, faður sinn . . .*

»Onese reste stenen efter Olev den snede, sin fader . . .»

I B urskiljas orden *vas onidingr* »han var ingen niding»; jfr Ög 77, Sm 2, 5, 37. 9—12 **byki** skulle kunna vara pret. *byggji* 'bodde', men häremot talar det föregående **nu**. Det övriga är helt oklart.

Tolkningen av A 2—6 **onasi** som *Onæisi* är givetvis synnerligen oviss. Ett sådant personnamn torde ha varit ett ursprungligt tillnamn, en form av adjektivet isl. *úneiss* 'ansedd, ädel'. Från runinskrifterna är namnet för övrigt icke känt. Men i medeltida urkunder finnas ett par belägg av formen *Onas*. För tillnamnet 21—25 **skaka** bör man i första hand tänka på adj. *skakkr* 'sned' eller subst. *skagi*, m. 'spets, udde', båda väl belagda som tillnamn. Subst. *skeggi*, m. 'man' är *ian*-stam och borde sålunda i oblik form ha tecknats **skakia**.

190. Ytterenhörna kyrka, Selebo hd.

Pl. 92.

Litteratur: L 954(?), D 8vo 30. J. P. Tollstorp, Beskrifning om Södermanland, 2 (1838), s. 163; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 2, s. 18; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 69.

Äldre avbildningar: Tollstorp a. a., pl. 8; D 8vo 30; Hermelin a. a., pl. 2; Brate (ATA).